

FERDINANDY GYÖRGY
Lábjegyzetek XIV.

(Szomolai Tibor a Liteában...)

A huszadik század második felében élt nálunk egy néma nemzedék. Egy generáció, amely nem adta át a stafétabotot. A mulasztás most megbosszulja magát. Itt nálunk – ki ne látná? – ma üres kézzel fut a váltó. Egy szegényes tudású, tapasztalatlan csapat.

A „honnan jövünk” nélkül nem látjuk, hol tartunk. Azt pedig még kevésbé, hogy merre tovább! Ebben nem léptünk előre húsz év alatt.

Arany Jánostól tudjuk: 1848 emlékét még csak életben tartotta egy-egy „béna hadfi”. Nem mese ez, gyermek! – figyelmeztettek az apák. De vajon hol bujkálnak az 1956-os „béna hadfiak”? Még a közelmúlt egyik legnagyobb eseményéről sem tudnak sokat a mai fiatalok!

Ezt az űrt kellene most valahogyan kitölteni. Nem azon siránkozni, hogy miért és milyen kényszerhelyzetben keletkezett.

A hallgatást megtörni nehéz. Az idősebb generáció – a szemtanúk – írói között most mégis támad, aki megpróbálkozik vele. Krónikák, naplók születnek, többé-kevésbé értékes, ám az önismerethez mégis csak fontos dokumentumok.

Szomolai Tiborból ötvenévesen lett magyar író. A Felvidéken, idegen nyelvi közegben. Sokan most hallunk róla először. „Érdekes, öntörvényű személyiség – olvasom róla –, aki leginkább a saját, belső tízparancsolatát követi.” Közösségi ember, aki két évig a rimaszombati Katolikus Kör elnöke volt. És aki most – egy csapásra – súlyos, félezer oldalas regény nyel jelentkezik.

A trilógia a szlovákiai magyarság huszadik századi története. Első kötete, a *Fáklyavivő* az egyházak és a magyar közösségek sorsát tárgyalja. A regény hőse megpróbálja feltámasztani a tétlenségből és a közönyből egy gömöri kisváros magyarságát. Nehéz, reménytelennek tűnő feladat.

A második kötet, a *Felvidéki Saga* egy mátyusföldi család története. „Nem történelemkönyv, falu vagy családkrónika... regényt szerettem volna írni” – közli a szerző utószava.

„Nehéz a Felvidéken magyarnak lenni?” A kérdés nyitott. „Ha tesszük a dolgunkat, segítjük egymást,

és összetartunk, akkor az Úr is megsegít bennünket, és nincs az az erő, amely ezt a fát ebből a földből ki téphetné.”

A trilógia harmadik – készülő – kötete, a *Cigányúton* ismét kényes témát feszeget. „Vajon ki az, aki segíteni tudna az egyre nagyobb bajba jutó, egyre mélyebb nyomorba süllyedő, munkanélküliséggel és kilátástalansággal sújtott felvidéki cigányságon? A társadalom torkán ez a falat bizony cigányútra futott.”

Ez hát a feladat. Az összetartás. A kemény igazmondás. A megoldások keresése. A hallgatás, a „szomszédnépek érzékenységét kímélgető” mellébeszélés évszázados gyakorlata után leírni és közreadni a még oly fájdalmas igazságokat.

Vajon meghalljuk-e Szomolai Tibor üzenetét?

(Mindezt el kellett mondani...)

Az elmúlt tíz évben Csenger Levente négy ösztövérv novelláskötetét vehette kézbe az olvasó. A negyven írás egyetlen, hosszú mondat. A faluról városra, az agrárszegénységből a posztindusztriális nyomorba, a paraszti életformából a lumpenbe, a kisebbségből a nagy, büdös semmibe való átkerülés megamondata.

Megismerjük ezekből az elbeszélésekből a szülőföldről, Erdélyből az anyaországba áttántorgók életét. A pendlizőket, és azokat, akik valahol a nagyvilágban – ha ez egyáltalán lehetséges – megtalálták a helyüket.

Jó így újrjárni ezeket a stációkat. Most, új kötetében pedig az író lezárja pokoljárása történetét. A kiszakadó itt már csak az emlékeiben él. „Leülök a blokk elé, várok, hogy hátha jön valaki. Valaki a gyerekkoromból... De nem. Senki.” (...) „Ha elfárad a szeme, előveszi a nagy, sárga zacskót, amibe a gyászjelentéseket gyűjti. Átnézi, egyesével. Gondolkodik. Felidéz.”

Hát csak így. A kör bezárul. És igaza van az írónak: mindezt el kellett mondani.

(Írótaborok, 2015...)

Hajdúböszörményben már a negyedik. Az, hogy írótabor, pontatlan megfogalmazás. Van itt színház és zene, színes társművészeti szemináriumok.

A résztvevők vidéki iskolák fiataljai. Mindenhol, ahol csak magyarok élnek a Kárpátok és az Al-Duna között. Tavaly negyvenen, idén már százhuszan. Meg féltucatnyi lelkes pedagógus, akik terelgették ezt az öt napos át tartó hadgyakorlatot. És hát

nem mellékesen, a celebek. Az írók és a költők, akik egy rövid találkozó kedvéért vállalták ezt a másfél-napos oda-vissza utat.

A fiatalok délután érkeznek, estére már kialakul a hét csapat. Az enyémmnek – próza, műfordítás – tizenhárom hallgatója van. Három fiú, nyolc lány és két asszony. Egy hetvenes egyenesen Angliából. A vajdasági fiúk tizenévesek.

Témánk: 1956. Jövőre lesz hatvanéves a Forradalom. Elolvassuk két rövid novellát, a résztvevők – ez a házi feladat – megírják '56-tal kapcsolatos emlékeiket. Van, aki alig tud róla, és van, aki túl sokat. A szigetországi asszonyt többször is le kell állítanom. Nehéz megértetni vele, hogy mi itt nem instruálunk: önálló gondolkodásra, véleményalkotásra biztatjuk a fiatalokat.

Mindez persze csak menet közben, mellékesen. Végül is ez egy fordítói szeminárium. Itt azt keressük: mit és hogyan érdemes tudatni magunkról a nagyvilág olvasóival.

Az eszmecsereben mindenki gazdagodik. Sokan itt, a böszörményi táborban fogalmazzák meg először elképzeléseiket, álláspontjukat. És – ez sem mellékes! – most találkozunk először az utódállamok – a Kárpát-medence – magyar fiataljaival.

(Menetelnek a szentek a pokolba...)

(Babócsay Lajos, 1932, Budapest – 2004, Párizs)

Menetelnek a szentek a pokolba. Élt Párizsban egy magyar művész, akinek még a nevét is hiába keresem itt, a mi alacsony égboltunk alatt. Az ő egyik rézkarcra viseli ezt a címet. Egy litográfia, amit keresztülcipeltem a világon, és ami most itt árválkodik előttem a falon.

Félszáz fekete-fehér figura vonul keresztül a sárguló képen. Papok, katonák, meztelen, kiszolgáltatott nők és férfiak. A feliratokon, amit a fejük fölé tartanak, töredékes, félig magyar, félig francia szavak. „Vive la foule!” és „halál!”, nem tudni, kire. Hátul a latin mondás, a „parem et circenses” néhány alig kivehető részlete.

A művész aláírta a kompozíciót, amit – alig néhány hónappal 1956 után – nyilvánvalóan Budapest forradalma ihletett. Címet nem tüntetett fel, valahonnan, a feledés mélyvizéből merül fel: azt mondta, menetelnek a szentek a pokolba, amikor – immár hatvan éve – ideadta nekem.

Akkor, a hatvanas évek elején jelentek meg első könyveim Nyugaton. 1962-es verseimet és 1965-ös novelláskötetemet az ő rajzai díszítik. Én őt Párizsban, ő engem Strasbourgban keresett fel. (Öccse, Étienne Elzászban élt.) Őrzök ezekből az időkből egy sárguló amatorképet, amin Wilhelm Gertrúd, a valaha volt pesti zongoristalány mellett látható az ifjú Babócsay Lajos.

Következetes ember és művész volt. A francia gyarmati háborúkat éppúgy elítélte, mint 1956 szovjet eltiprását. Nem is volt a '60-as évek Párizsában sikere.

Louis Babócsay – így, hosszú ó-val – már nem él. A barátom volt. Szomorúan írom le ezt az elfelejtett (ismeretlen) nevet.

(Képünk a nyugati sajtóban...)

Rossz, ki ne tudná! Néhány hét óta mi vagyunk az idegengyűlölők, a rasszisták. A náci módszereket alkalmazó fasisztoidok.

Az ember felteszi a kérdést: honnan szerzik az információt az ehhez hasonló kijelentéseket közlő nyugati sajtóorgánumok?

Egy ilyen forrás most véletlenül a kezembe akadt. A Thomson Reuters Foundation újságírója levélben fordul egy magyarországi, migránsokat segítő szervezethez. Ebben a következőket kéri:

- egy Magyarországra érkezése után szexuális erőszakot szenvedett menekült asszony vagy lány elérhetőségét és adatait

- egy Magyarországra érkezése után erőszakot szenvedett – kizsákmányolt – kiskorú elérhetőségét és adatait

- bármilyen migráns adatait, aki a magyar rendőrséggel vagy hatósággal összeütközésbe került

- bármilyen migráns adatait, akinek más (például egészségügyi) nehézségei támadtak Magyarországon.

Az, hogy a helyszínre utazzon, a Reuters riportereinek meg sem fordul a fejében. Hacsak egy magyar szervezet nem juttat el hozzá egy-két – a felsoroltakhoz hasonló – izgalmas adatot.

A cél tehát nem a hiteles tájékozódás. Megtudni, mi történik. Az újságíró olyan adatokra vadászik, amelyek igazolnák a közszájon forgó ismeretlen eredetű vádakot.

Nem vagyok szakmabeli. Mégis, úgy érzem, illik idebiggyesztenem: ejnye-bejnye, Esslemont uram! Fellelős mesterség a tájékoztatás! Etikusa-e a módszered?